

СТРИМУЮЧІ ФАКТОРИ ЗРОСТАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Рябенко В.В.

к.е.н., Національний університет харчових технологій

До основних стримуючих та дестабілізуючих факторів розвитку харчової промисловості і, як наслідок, до зменшення стратегічного потенціалу підприємств, які працюють в цій галузі слід віднести наступні:

- недосконалість заходів державного регулювання харчової промисловості та ринку харчових продуктів;
- негативні тенденції на сировинних ринках;
- зниження купівельної спроможності населення;
- порушення умов конкуренції на регіональних ринках харчових продуктів;
- несприятливі тенденції на зовнішніх ринках;
- низький рівень інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості;
- незадовільний стан інвестиційної активності в харчовій промисловості.

Більша частина ризиків для харчової промисловості в найближчий час буде формуватися в сфері державного регулювання. Очікується обмеження посівних площ під соняшником, що вплине на олійно-жирову промисловість, більш жорстке регулювання рентабельності виробництва хліба, розбалансування м'ясо-молочної галузі у невдалих спробах допомогти ринку. Державні заходи не завжди мають негативний характер, але завжди створюють підприємствам суттєві труднощі, що вимагає досить тривалих, капітало- і трудомістких заходів адаптації. Регулюючі дії уряду здійснюють максимальний вплив на розвиток базових секторів харчової промисловості країни.

Протягом останнього часу у виробників харчової продукції спостерігається стійка тенденція до зростання витрат на сировину, що значно

перевищує інфляційний вплив на таке зростання. Це пояснюється тим, що харчова промисловість в останні роки стала заручником позитивних і негативних тенденцій, що відбуваються в сільському господарстві країни, яке є основним постачальником сировини для виробництва харчових продуктів. Зростаючий попит на продовольство у світі стимулював значні обсяги експорту сільськогосподарської продукції, в першу чергу, зерна. Це привело до виникнення певного дефіциту сировини для виробників борошна, круп, хліба, спирту, кондитерських та макаронних виробів і, як наслідок, до суттєвого зростання цін і в результаті – витрат підприємств харчової промисловості. При цьому ціни зростають і за рахунок недостатньої пропозиції, і за рахунок впливу зростаючих світових цін на зерно. Негативним фактором впливу залишається продовження тривалого спаду у виробництві м'яса і молока, що незадовільно відображається на кількісних і якісних параметрах виробництва м'ясних і молочних готових харчових продуктів.

Найбільшу питому вагу у споживчих витратах українців складають витрати на продукти харчування – 54%. Це найвищий показник серед всіх країн з ринками, що розвиваються. Але незважаючи на такий високий показник структури, рівень платоспроможного попиту на ринку продуктів харчування залишається вкрай низьким, що обмежує можливості підприємств до збільшення обсягів виробництва та завантаження виробничих потужностей.

Процеси монополізації виробництва, які спостерігаються в енергетиці, металургії та хімічній промисловості країни, не оминули і харчову промисловість. Об'єднання підприємств під егідою одного власника, холдингів, промислово-фінансових груп дозволяє отримувати позитивні синергетичні ефекти від інтеграції, але порушує умови конкурентного обміну через монополізацію регіональних ринків харчових продуктів, а інколи і національного. Це породжує порушення міжгалузевих пропорцій (між сільським господарством, харчовою промисловістю і торгівлею), диктає цін, що призводить до загального зростання їх рівня для кінцевого споживача.

Частка продукції харчової промисловості в структурі експорту країни протягом 2009-2011 рр. залишається більш-менш стабільною – 9-11%. Але вона підтримується за рахунок зростання експорту олії, при поступовому зменшенні експорту готових харчових продуктів – з 5,3% у 2009 р. до 4,2% у першому півріччі 2012 р. Це пояснюється негативними економічними тенденціями в ЄС та проблемними ситуаціями в торгівлі з Росією. Це призвело до зниження економічних показників роботи підприємств молочної та кондитерської галузей.

Кризовий період розвитку економіки призупинив або загальмував більшість інноваційних проектів, які реалізовувались на підприємствах харчової промисловості. Це негативно вплинуло і на так невисокий інноваційний рівень виробництва харчових продуктів на вітчизняних підприємствах. Відсутні системні інноваційні зрушення в сфері ресурсозберігаючих та енергозберігаючих технологій виробництва, у забезпеченні виробництва високоякісної, корисної та нешкідливої для здоров'я людини продукції

Такий стан в інноваційній сфері обумовлюється також недостатньою інвестиційною активністю в харчовій промисловості. Вітчизняні інвестори розглядають підприємства харчової промисловості в основному як спосіб збереження та незначного примноження вартості вкладеного капіталу, і тому, дуже часто використовують їх для отримання вигоди без суттєвих вкладень у розвиток. Стратегічних же інвесторів, в перу чергу іноземних, стримують недосконале законодавство та державне регулювання, недостатній розвиток ринкових відносин, низький платоспроможний внутрішній попит, непрогнозовані зовнішньоекономічні перспективи харчової промисловості.

При формуванні стратегічного потенціалу підприємств харчової промисловості необхідно враховувати всю сукупність перерахованих факторів з метою розробки заходів ефективної протидії їх впливу та адаптації до умов, що склалися.